

УДК 338.532.42:616-036.21

JEL Classification: E 27; E61; Q18

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202108103>

Ю. Е. ГУБЕНІ, О. А. БІТТЕР,
доктори економічних наук, професори

Цінові тенденції та цінові співвідношення в умовах пандемії COVID-19: кейс-аналіз окремих країн

Мета статті – на основі ситуаційного аналізу дослідити динаміку деяких цінових тенденцій і цінових співвідношень на агропродовольчому ринку в умовах пандемії COVID-19, розробити узагальнений прогноз їх можливого подальшого розвитку. Розглянути, за запропонованою гіпотезою, як цінові параметри продуктів харчування під впливом пандемії COVID-19 та пов'язаних карантинних обмежень зазнають змін, що залежатимуть від ефективності економічної політики, прийнятої моделі сільського господарства.

Методика дослідження. Ґрунтувалася на ситуаційному аналізі відкритих даних цінових співвідношень і рядів динаміки цін на сільськогосподарську продукцію та продукти її переробки. При цьому вартісні показники трансформувалися за поточним обмінним курсом НБУ. Використовувалися стандартні методи порівняння, індекси та логічний аналіз-синтез. Деякі наведені позиції дискутувалися з колегами - науковцями із зарубіжних країн.

Результати дослідження. Карантинні обмеження, викликані пандемією COVID-19, спричинили зниження ділової активності та редукацію експортного потенціалу. Це суттєво вплинуло на обсяги ВВП. Однак аграрна сфера показує значно нижчу еластичність операційної та зовнішньоекономічної діяльності. Індекси цін на аграрну продукцію демонструють певні коливання, і останнім часом – обережну тенденцію до зростання. Загальна вартість кошика в Україні та Польщі близькі, проте в Ізраїлі така вища порівняно з Україною в 2,6 рази. Це зумовлено не лише суттєвими відмінностями в умовах виробництва, а й різною структурою та організацією галузі.

Елементи наукової новизни. Полягають у дослідженні детермінуючого впливу карантинних обмежень на цінові параметри та співвідношення в окремих країнах.

Практична значущість. Наведено рекомендації щодо посилення ліберальної складової у зовнішньоекономічних відносинах аграрного обігу. Табл.: 3. Бібліогр.: 12.

Ключові слова: сільськогосподарська продукція; ціна; динаміка; Україна; Польща; Ізраїль; пандемія; COVID-19.

Губені Юрій Едвардович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, Львівський національний аграрний університет (80381, Львів-Дубляни, вул. Володимира Великого, 1)
E-mail: hubeni@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-1842-8975>

Біттер Олександр Аронович – доктор економічних наук, професор, незалежний дослідник (80381, Львів-Дубляни, вул. Зелена, 3, кв. 77)

E-mail: abitter@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-5905-6509>

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19, що поширилася світом, докорінно змінила спосіб, стиль, ритм життя жителів планети. Також вона стала сумною реальністю та детермінантою економіки. Надто гостро її наслідки відчували громадяни найбільш розвинених країн світу, для яких можливість безпосереднього міжособистісного спілкування та довготривалі подорожі стали неодмінним атрибутом життя. Ризик інфекції виявився одним із найпоширеніших страхів у повсякденному житті. Теперішні обмеження на

контакти між людьми зумовлюють загрози погіршення економічних основ функціонування людської спільноти. Серед таких загроз варто виділити зниження рівня продовольчої безпеки через скорочення обсягів сільськогосподарського виробництва та зростання цін на продовольчі товари.

Дослідження ґрунтується на припущенні, що цінові параметри продуктів харчування під впливом пандемії COVID-19 та пов'язаних карантинних обмежень зазнають змін та надалі залежатимуть від ефективності економічної політики, прийнятої моделі сільського господарства. Ситуаційний аналіз на

© Ю. Е. Губені, О. А. Біттер, 2021

прикладі окремих країн дозволить встановити цінові тенденції та цінові співвідношення в умовах пандемії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні й практичні аспекти цін на агропродовольчому ринку стали предметом дослідження відомих вітчизняних економістів-аграрників. Серед таких слід виділити праці Ю. О. Лупенка, М. І. Пугачова, О. М. Шпичака та інших, де розроблено чіткі економічні інструменти дослідження цін та їх прогнозування, що дозволяє визначити їхні перспективи за різних соціально-економічних умов [7, 8, 12].

Під час поширення пандемії COVID-19 з'явилися праці, в яких надано оцінку її наслідків для функціонування аграрного сектору економіки, його робочої сили та агропродовольчих ринків, зокрема публікації Н. І. Патики, О. В. Ходаківської та О. Г. Шпикуляка [6, 9, 11]. Дослідники відзначають, що ситуація, яка склалася внаслідок карантинних обмежень, містить загрози, пов'язані з погіршенням рівня продовольчої безпеки країни та підвищенням цін на харчові продукти у торговельних мережах, наголошують на необхідності моніторингу цінової ситуації.

Мета статті - на основі ситуаційного аналізу дослідити динаміку деяких цінових тенденцій і цінових співвідношень на агропродовольчому ринку в умовах пандемії COVID-19, розробити узагальнений прогноз їх можливого подальшого розвитку. Розглянути, за запропонованою гіпотезою, як цінові параметри продуктів харчування під впливом пандемії COVID-19 та пов'язаних карантинних обмежень зазнають змін, що залежатимуть від ефективності економічної політики, прийнятої моделі сільського господарства.

Методологія дослідження. В основу проведеного дослідження покладено тривалі спостереження за ціновими тенденціями та іншими параметрами агропродовольчого ринку вибраних країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), інших країн світу [3]. Здійснено ситуаційний аналіз у географічному й часовому вимірі, що не являє собою комплексне системне дослідження. За інформаційне джерело слугувала відкрита цінова інформація із спеціалізованих сайтів [2, 4, 10]. При цьому використовувалися стандартні методи порівняння, індекси та логічний аналіз-синтез. Деякі наведені тут

позиції дискутувалися з колегами - науковцями з Польщі, Чехії та Ізраїлю.

Виклад основних результатів дослідження. Карантинні заходи у зв'язку з пандемією COVID-19 були введені у більшості країн світу. В деяких із них карантинні обмеження градували, інколи з набуттям навіть загрозового локдауну. Однак тимчасові локдауни не могли не спричинити значних змін в обсягах виробництва в агропродовольчій сфері. За даними статистики, ВВП у США у II кварталі 2020 р. порівняно з I кварталом знизився на 9,5%, у ФРН - на 10,1%, Франції - на 13,8%, Італії - на 12,4%, Іспанії - на 18,5%, в Україні - на 14,0 %. У цілому по ЄС у II кварталі 2020 р. обсяг ВВП знизився на 11,9 % порівняно з I кварталом і на 14,4 % відносно того ж кварталу 2019 р. Можна припустити, що COVID-19 відкинув економіку Європи на 10-20 років назад. За даними іноземних експертів, німецька економіка, зокрема, повернулася до рівня 2011 р., іспанська - 2002-го, італійська - на початок 90-х років XX ст. Навіть у Швеції, яка практично не впроваджувала карантинні заходи у зв'язку з COVID-19, ВВП у II кварталі 2020 р. порівняно з I скоротився на 8,6%. Основною причиною економічного спаду стало зниження ділової активності, зокрема - звуження експортного попиту.

Аналітики Світового банку (СБ) спрогнозували зниження глобального ВВП на рівні від 5 до 7 % за 2020 р. за умови, що додаткові карантинні заходи не будуть вводитися [5]. Нагадаємо, що в 2009 р., під час попередньої глобальної кризи спад світового виробництва становив лише 1,7 %. Відновлення економічного зростання у II кварталі 2020 р. спостерігалось тільки в Китаї. Показник ВВП цієї країни у II кварталі порівняно з I кварталом зріс на 11,5 %.

В Ізраїлі ВВП у II кварталі 2020 р. порівняно з аналогічним періодом попереднього року зменшився на 7,8 %. За наявної докладної інформації щодо змін у структурі ВВП у цій країні далі наведено відповідні статистичні викладки. При цьому варто зауважити, що аналогічні структурні зрушення відбуваються в усіх країнах, крім, можливо, Китаю.

В умовах рецесії відзначено позитивні зміни лише щодо одного компонента ВВП - державного споживання - завдяки реакції уряду на кризу (зростання на 25,5 %). Пряма допомога бізнесу й населенню на 2020 р. виділена в обсязі 50 млрд шекелів (майже

15 млрд дол. США, або 3,4% річного ВВП). У США вартість економічних програм проти коронавірусу досягла 2,3 трлн доларів - понад 10 % ВВП. Так само більше 10 % ВВП виділили Канада й Австралія. Дещо менші суми запровадили Великобританія, Німеччина та Франція. Тобто, як свідчать наведені дані, в усіх цих країнах відбулося значне зростання державного споживання як важливої складової ВВП.

Експорт та імпорт, як дві інші складові ВВП, в Ізраїлі у перерахунку на рік зменшилися відповідно на 29,2 і 41,7 %, а вкладення в постійні активи - на 31,6 %. Країни з високою питомою вагою експорту-імпорту у ВВП в умовах пандемії потрапляють в надто складну ситуацію, адже стають значно вразливішими.

Приватне споживання в Ізраїлі за час першого етапу карантинних обмежень скоротилося на 43,4 %, у тому числі послуг - на 39,2, одягу і взуття - на 22,8, меблів, ювелірних виробів та годинників - на 24,4, витрати на поїздки за кордон - на 97,9 %. При цьому витрати на продукти харчування, напої і тютюн зменшилися лише на 1,4 %, на пальне, електрику і воду - на 13,1 %.

Отже, стає зрозуміло, в умовах пандемії продукти харчування і житлово-комунальні послуги виявляють невисоку еластичність та залишаються «останніми в черзі» на обме-

ження обсягів споживання домогосподарствами. Оскільки домашні господарства в цих умовах змогли зберегти докризовий обсяг витрат на придбання продовольчих товарів, це виступає основою для забезпечення стабільності на світовому та національних агропродовольчих ринках.

Продовольча та сільськогосподарська організація ООН щомісяця публікує індекс цін ФАО, який відображає рух міжнародних цін кошика продовольчих товарів. Такий формується на основі середніх значень цін на п'ять товарних груп, скоригованих з урахуванням середньої питомої ваги кожної групи в обсязі експорту в період 2014-2016 рр.

Загальний індекс цін ФАО в лютому 2020 р. порівняно із середнім показником за 2014-2016 рр. становив 99,4 %, березні - 95,1, квітні - 92,4, травні - 91,0, червні - 93,1, липні - 94,2, у серпні - 96,1% (табл. 1). Отже, на фоні кризи, зумовленої пандемією Covid-19, у лютому-травні 2020 р. ціни на продовольчі товари на світовому ринку знижувалися і лише в червні-серпні дещо зростали. Ця тенденція спостерігалася по всіх п'яти групах продовольчих товарів - м'ясу і м'ясопродуктах, молоку і молокопродуктах, зернових, рослинних оліях і цукру. У серпні 2020 р. середні ціни на види товарів, крім молока і молокопродуктів, були нижчими за середні у 2014-2016 рр.

1. Індекс цін окремих продуктів харчування, ФАО (% до середнього рівня 2014-2016 рр.)

Рік, місяць	Індекс цін на продовольство	М'ясо	Молочні продукти	Зернові	Рослинні жири	Цукор
2018	95,9	94,9	107,3	100,6	87,8	77,4
2019	95,0	100,0	102,8	96,4	83,3	78,6
2020 I	102,6	103,8	103,8	100,5	108,7	87,5
II	99,4	100,6	102,9	99,4	97,6	91,4
III	95,1	99,5	101,5	97,7	85,5	73,9
IV	92,4	96,9	95,8	99,3	81,2	63,2
V	91,0	95,4	94,4	97,5	77,8	67,8
VI	93,1	94,7	98,3	96,8	86,6	74,9
VII	94,2	93,0	101,8	96,9	93,2	76,0
VIII	96,1	93,2	102,0	98,7	98,7	81,1

Джерело: За даними ФАО [5].

Індекс цін ФАО відображає часові зміни в оптових цінах на світовому ринку. На національних оптових агропродовольчих ринках, а особливо в роздрібній торгівлі, відповідні цінові тенденції можуть суттєво відрізнятись.

У Республіці Польща для аналізу цінових тенденцій на роздрібному ринку упродовж останніх 10 років використовують вартість

кошика з 50 найчастіше купованих товарів, розроблений спеціалістами порталу www.dlahandlu.pl. У 2013 р. Європейська Комісія визнала таку практику як вдалий приклад форми цінового моніторингу. Вартість кошика щомісячно (інколи й частіше, якщо вважає за необхідне керівництво порталу www.dlahandlu.pl), визначається

для 20 найпопулярніших у Польщі торгових мереж у найбільших містах країни. Про зміни у цінах кошика в середньому по всій країні в

умовах поширення пандемії COVID-19 свідчать наведені дані (табл. 2).

2. Середня загальна вартість кошика з 50 товарів у закладах роздрібною торгівлі Республіки Польща у 2020 р., польських злотих

Дата	Вартість	До початкової дати, %
24.01	290,91	100,0
22.02	288,97	99,3
28.02	291,69	100,2
6.03	291,19	100,1
17.03	278,94	95,9
30.03	295,95	101,7
20.05	284,49	97,8
16.06	286,32	98,4
7.07	284,85	97,9
4.08	275,63	94,7

Джерело: За даними порталу www.dlahandlu.pl [1].

За цими даними пандемія COVID-19 не зумовила суттєвого детермінуючого впливу на динаміку цін споживчого кошика, насамперед - на продовольчі товари, що становлять його основну складову. Вони радше змінювалися під впливом ринкових та сезонних чинників. Нетривалі періоди ажіотажного попиту на окремі види продовольчих товарів, зокрема на крупи та курячі яйця, не призвели до стабільного зростання цін. Звідси, швидше за все, на агропродовольчих ринках інших країн, у тому числі й в Україні, спостерігалися аналогічні тенденції.

Одночасно з вивченням цінових тенденцій проводилося порівняння цін на товари, які входять до означеного кошика, в Україні та Ізраїлі. Для цього ціни визначено в доларах США. Станом на 14 серпня 2020 р. один долар США коштував 27,41 гривень, 3,71 злотих і 3,40 ізраїльських шекелів. Ціни на згадану дату в Польщі взято з даних порталу www.dlahandlu.pl. Реєстрація цін на відповідні види товарів та їх фасування за польською методикою в Україні та Ізраїлі було здійснено одночасно в торгових мережах Львова та міста Холон в Ізраїлі (табл. 3).

3. Ціни товарів споживчого кошика станом на 14 серпня 2020 р., перерахунок у дол. США

Польща	Україна	Ізраїль	Вид товару
1,07	0,86	4,32	Хліб, 1000 г
0,08	0,11	0,36	Булка, 50 г
1,15	0,97	4,68	Хлібопродукти - всього
0,95	0,92	1,45	Шоколад молочний, 100 г
0,99	0,66	2,46	Пластівці кукурудзяні, 250 г
0,96	0,79	3,19	Джем фруктовий, 280 г
2,90	2,37	7,10	Солодощі - всього
0,52	0,94	1,37	Сир зернистий, 200 г
0,45	0,34	0,66	Сметана 18%, 200 г
1,25	0,47	1,92	10 яєць найдешевших
4,98	3,67	18,85	Сир твердий, Гауда, 1 кг
0,75	0,82	1,72	Молоко 3,2%, 1 л
0,36	0,49	1,85	Йогурт, 150 г
8,31	6,73	26,37	Молокопродукти та яйця
0,57	0,47	0,72	Борошно пшеничне в/с, 1 кг
0,68	0,49	0,96	Цукор, 1 кг
0,32	0,22	0,72	Сіль найдешевша, 1 кг
0,97	0,66	0,80	Макарони, 400 г
0,96	0,71	0,80	Макарони спагеті, 400 г
3,50	2,55	4,00	Бакалія - всього
1,21	0,79	4,32	Банани на вагу, 1 кг
1,63	1,39	2,90	Яблука на вагу, 1 кг
2,38	1,40	2,00	Лимони на вагу, 1 кг

1,65	1,44	2,58	Апельсини на вагу, 1 кг
6,87	5,02	11,80	Фрукти - всього
3,87	5,17	12,90	Чай Lipton Yellow Label, 100 г
0,81	0,51	2,00	Пиво в банках, 0,5 л
1,99	1,80	5,80	Кава мелена Tchibo Family, 250 г
6,67	7,48	20,70	Кава, чай, пиво - всього
1,04	1,40	2,87	Сік апельсиновий, 1 л
0,52	0,40	0,58	Вода негазована, 1,5 л
0,64	0,50	1,45	Напій нектаровий, 1 л
2,20	2,30	4,90	Напої - всього
1,88	1,30	2,90	Олія соняшникова, 1 л
1,20	1,15	2,26	Масло вершкове екстра, 200 г
1,22	0,35	2,21	Маргарин, 500 г
4,30	2,80	7,37	Жири та олії
1,35	2,88	1,16	Туалетний папір, 8 рулонів
1,31	1,00	3,76	Рідина для миття посуду, 1 л
1,64	2,68	3,26	Зубна паста Colgate, 125 мл
0,89	0,69	0,73	Мило Dove, 100 г
1,76	1,48	4,32	Domestos для туалету, 750 мл
1,37	1,26	2,70	Шампунь Timotei, 250 мл
1,61	1,30	2,00	Порошок пральний Vizir, 400 г
0,67	1,43	1,16	Рушнички паперові (2 рулони) - найдешевші
7,60	12,72	19,09	Побутова хімія, косметика
1,10	0,61	2,61	Кетчуп, 430 г
0,60	0,50	2,00	Гірчиця, 185 г
1,70	1,11	4,61	Приправи
1,24	1,16	2,35	Сосиски, 250 г
4,10	3,95	10,86	Полядниця упакована, 450 г
2,03	2,01	5,80	Курка тушка, 1 кг
4,94	4,18	12,18	Полядниця без кістки, 1 кг
3,26	4,72	7,35	Оселедець в олії 650 г
5,21	5,69	17,11	Ковбаса - 80 % м'яса свин., 1 кг
4,74	4,75	14,50	Шинка нарізна, 450 г
25,52	26,46	70,15	М'ясо і риба - всього
0,63	0,31	1,13	Картопля на вагу, 1 кг
1,14	0,63	1,71	Помідори на вагу, 1 кг
3,03	1,17	2,87	Перець солодкий на вагу, 1 кг
2,37	1,33	3,42	Печериці на вагу, 1 кг
7,17	3,44	9,13	Овочі
77,89	73,95	189,90	Загальна вартість кошика
1253	460	3064	Середньомісячна зарплата, дол. США
6,2	16,1	6,2	Вартість кошика, у %, до середньої зарплати

Джерело: Розраховано за даними порталу www.dlhandlu.pl [1] та спостережень.

Як встановлено, загальна вартість кошика в Україні та Польщі приблизно однакова. В Ізраїлі вона вища порівняно з Україною в 2,6 раза. Однак, за оцінки відносно до середньої заробітної плати в Ізраїлі та Польщі, однакова - 6,2 %. В Україні ж цей показник значно вищий - 16,1 % (все в ті ж 2,6 раза). Саме тому Польщу відносять до країн з дешевими продуктами харчування. А ось Ізраїль чи Україну до такої групи країн віднести не можна.

Найбільша різниця в цінах на продовольчі товари в Україні та Ізраїлі по групі хлібопродуктів - у 4,8 раза, найменша - по групі продуктів бакалії - у 1,6 раза.

Варто зазначити, що впродовж останнього десятиліття різниця в цінах на продовольчі товари в Україні та Польщі зменшувалася. Аналогічне дослідження цін проводилося в 2011-му та 2016-му роках. У той час ціни на продовольство у Польщі були нижчими, особливо на молоко і молокопродукти [3].

Вирівнювання цін на продовольчі товари між сусідніми країнами свідчить, що митні перепони для їх переміщення через кордони стають все менш важливими. В минулі роки імпорتنі товари значно додавали у ціні споживання при перетині кордону, можливо, й у зв'язку з корупційним впливом. Вирівнювання цін непрямо вказує на його зниження. Позитивну роль відіграло також укладання угоди про асоціацію з ЄС, яке діє інституційно, навіть незважаючи на незначні обсяги квот на постачання на безмитній основі.

Разом із тим між трьома країнами цього кейс-аналізу наявні величезні відмінності в розвитку сільського господарства. Україна та Польща це нетто-експортери агропродовольчої продукції, тоді як Ізраїль - нетто-імпортер. У 2019 р. обсяг польського агропродовольчого експорту досягнув 35,6 млрд дол. США, українського - 11,6 млрд дол. США, ізраїльського - 2,0 млрд дол. США. Ізраїльський агропродовольчий імпорнт - на рівні 6,0 млрд дол. США.

Такі ж значні відмінності простежуються у важливості галузі сільського господарства в національній економіці. У структурі валового внутрішнього продукту в Україні її питома вага становить 12,0 %, у Польщі - 2,5, в Ізраїлі - 1,0 %. Проте аграрний статус не позбавляє нашу країну продовольчих загроз. Незважаючи на домінування сільського господарства та виняткові природно-кліматичні умови вітчизняна продовольча безпека залишається нестійкою. Так, за величиною індексу продовольчої безпеки (*GSI - The Global Security Index*) серед 113 країн світу Ізраїль у 2018 р. перебував на 20 місці (величина індексу - 78,7), Польща - на 26 (величина індексу - 76,4), Україна - на 63 місці (величина індексу - 54,1). Зазначене викликає занепокоєння щодо адекватності української агропродовольчої стратегії.

Зокрема, нині формується своєрідна структура сільськогосподарського виробництва, і останні зміни щодо ринку землі її будуть зміцнювати. Адже в Україні основними виробниками сільськогосподарської продукції та постачальниками її на ринок виступають великі підприємства (інколи хибно названі агрохолдингами), а ось у Польщі - відносно дрібні фермерські господарства сімейного типу, в Ізраїлі - кібуци (сільськогосподарські комуни) та мошави (сільськогосподарські кооперативи). Експортна орієнтація сільського господарства може створити проблеми у розвитку сільських територій.

Якщо Україна та Польща це одні з найбільших в Європі виробників сільськогосподарської продукції, то Ізраїль таким бути не може хоча б із причини обмеженої території. Загальна площа сільськогосподарських угідь в Ізраїлі становить 410 тис. га (приблизно стільки ж, як в найменшій за територією та чисельністю області України - Чернівецькій). У державній формі власності перебуває 93 % сільськогосподарських угідь країни. Загальна кількість зайнятих у сільському господарстві працівників у Ізраїлі - 75 тис. осіб, із них 61 тис. осіб - наймані працівники з-за кордону (в основному з Таїланду). Тобто, звідси, досвід Ізраїлю спростовує, поширені в ЗМІ та суспільній свідомості України, постулати про неефективність а) найманої праці в сільському господарстві, б) державної власності на землю.

Значні відмінності в цінах на продовольчі товари в Україні та Польщі, з одного боку, та Ізраїлі, з іншого, пояснюються складними природно-кліматичними умовами для ведення сільського господарства в Ізраїлі. Якщо на поля з травня по жовтень не випадає ні краплі дощу, витрати на полив стають основною статтею у структурі собівартості продукції. Тим паче, що Ізраїль дуже бідний на водні ресурси, адже половина споживаної населенням питної води - це опріснена морська вода. Як наслідок, ізраїльська сільськогосподарська продукція об'єктивно значно дорожча від польської чи української.

Проблему здешевлення продовольчих товарів для населення Ізраїлю можна було б вирішити за рахунок імпорту дешевого продовольства з інших країн світу. Якщо ввізні мита зробити мінімальними, це призведе до руйнування традиційних ізраїльських кібуців та мошавів, які в таких умовах збанкрутують. Соціальні наслідки стають бар'єром раціональної економічної політики. Тому держава змушена обмежувати імпорнт продовольства впровадженням імпорнтних квот, з одного боку, і підвищенням ввізних мит, з іншого.

Деякі поступки в бік лібералізму торгівлі аграрною продукцією все ж мають місце й у цій країні. Зокрема, Ізраїль уклав договори про режим найбільшого сприяння в торгівлі з країнами ЄС. На завершальному етапі затвердження перебуває аналогічний договір з Україною. Однак навіть за такого режиму ввізне мито на сільськогосподарську продукцію досягає в середньому 19,1 %, що за

світовими стандартами вважається досить високим показником. Нижчі ставки імпортного мита застосовуються, як правило, лише в межах виділених цільових квот.

До прикладу: найбільше Ізраїль імпортує пшениці - квота на рік становить 450 тис. тонн. У межах квоти діє ставка ввізного мита 0%, поза квотою - 50%. Річна квота на молоко й вершки жирністю до 1,5% на рівні 1200 тонн. Ставка мита в межах квоти - 85%, поза квотою - 162%. Особливо високі ввізні мита на картоплю та яблука й досягають 550-600 %.

Така урядова політика у сфері імпорту продовольства дозволяє підтримувати вітчизняного сільськогосподарського виробника, проте перетворюється на важкий ціновий тягар для домашніх господарств. Очевидно, що подібна аграрна політика вимушена за сучасних соціально-економічних умов.

Висновки. Пандемія COVID-19 виявляє значний і тривалий вплив на розвиток найважливіших секторів економіки країн світу. Однак вплив розвитку агропродовольчої сфери значно менший. Стійке зростання по-

питу на сільськогосподарську продукцію виступає суттєвішою детермінантою, аніж карантинні обмеження. Аналіз цінових тенденцій та цінових співвідношень показав, що форс-мажорних обставин карантинної природи у цій сфері не відстежується. Однак чи такі тенденції відбуватимуться й надалі однозначно відповісти не можна. Якщо подальші фази пандемії поглиблюватимуться або матимуть тривалішу дію, а рівень смертності зростатиме, уряди країн можуть прийняти рішення про обмеження зовнішньоекономічної діяльності на агропродовольчому ринку. Тоді це неминуче знайде відображення у значному підвищенні цін на одні види продовольчих товарів, та можливо й зниження на інших локальних ринках. Очевидно, що суттєво зміняться цінові тенденції, структура та цінові співвідношення на ринках різних країн зазнають редукації. Якщо ж пандемію вдасться ефективно контролювати, згадані чинники залишатимуться все менш значимими, а домінуючу роль надалі відіграватимуть інші, насамперед соціально-економічного та кліматичного характеру.

Список бібліографічних посилань

1. Koszyk 50 produktów. URL : <https://www.dlhandlu.pl/koszyk> (дата звернення: 20.12. 2020 р.).
2. Бабій Леонід. Де дешевше? Ціни на продукти та побутову хімію в Україні та Польщі. URL : <https://shoppingpl.com/post/200-de-deshevshe-tsiny-na-produkty-ta-pobutovu-khimiyu-v-ukrajini-ta-polschi> (дата звернення: 26.09.2018 р.).
3. Губені Ю. Е., Біттер О. А. Де наші «аграрні» успіхи? Або про те, чому споживчий кошик сусіда майже наполовину дешевший, ніж український. *День*. 2012. № 112.
4. Динаміка зростання цін на сільськогосподарські угіддя в Польщі / Відділ сприяння торгівлі та інвестиціям. *Посольство Республіки Польща в Києві*. URL : <http://kiev.trade.gov.pl/uk> (дата звернення: 18.12.2020 р.).
5. Индекс продовольственных цен ФАО. URL : <http://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/ru> (дата звернення: 18.02.2021 р.).
6. Могильний О. М., Патица Н. І., Грищенко О. Ю. Вплив карантинних обмежень, пов'язаних із COVID-19, на ринок праці та зайнятість у сільській місцевості. *Економіка АПК*. 2021. № 4. С. 51-67.
7. Теоретико-методологічні та практичні основи ціноутворення : колект. монографія / [Шпичак О. М., Боднар О. В., Шпичак О. О.] ; за ред. акад. НААН О. М. Шпичака. Київ : Компринт, 2017. 544 с.
8. Формування глобального і регіонального ринків сільськогосподарської сировини та продовольства : монографія / [Ю. О. Лупенко, М. І. Пугачов, Б. В. Духницький та ін.] ; за ред. Ю. О. Лупенка, М. І. Пугачова. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015. 320 с.
9. Ходаківська О. В., Пугачов М. І., Патица Н. І., Шпичулак О. Г., Могильний О. М., Тулуш Л. Д. Вплив COVID-19 на аграрний сектор та продовольчу безпеку держави. *Економіка АПК*. 2020. № 12. С. 6-21.
10. Ціни на продукти в Польщі одні з найнижчих в Європі. *Все тут*. *Польща*. URL : <http://vsetutpl.com/tsiny-na-produkty-v-polschi-odni-z-naynyzhchikh-v-evropi> (дата звернення: 24.06.2019 р.).

References

1. Koszyk 50 produktów [Basket of 50 products], Retrieved from: <https://www.dlhandlu.pl/koszyk> [In Polish].
2. Babii Leonid (2018). De deshevshe? Tsiny na produkty ta pobutovu khimiyu v Ukraini ta Polshchi [Where is cheaper? Prices for products and household chemicals in Ukraine and Poland]. Retrieved from: <https://shoppingpl.com/post/200-de-deshevshe-tsiny-na-produkty-ta-pobutovu-khimiyu-v-ukrajini-ta-polschi> [In Ukrainian].
3. Hubeni, Yu. & Bitter O. (2012) De nashi «aharni» uspihky? Abo pro te, chomu spozhyvchyi koshyk susida maizhe napolovynu deshevshyi, nizh ukrainskyi [Where are our "agrarian" successes? Or why a neighbor's consumer basket is almost half cheaper than a Ukrainian one] *Den*, 112. Retrieved from: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/de-nashi-agrarni-uspihi> [In Ukrainian].
4. Dynamika zrostantia tsin na silskohospodarski uhiddia v Polshchi [Dynamics of growth of prices for agricultural land in Poland] (2020). Retrieved from: <https://ukraine.trade.gov.pl/ua> [In Ukrainian].
5. Indeks prodovol'stvennyh cen FAO [FAO Food Price Index] (2021). Retrieved from: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/ru/> [In Russian].
6. Mohylnyi, O.M., Patyka, N.I. & Hryshenko, O.Yu. (2021). Vplyv karantynnykh obmezhen, pov'iazanykh iz COVID-19, na rynek pratsi ta zainiatist u silskii mistsevesti [Impact of COVID-19 quarantine restrictions on labor market and rural employment]. *Ekonomika APK*, 4, pp. 51-67 [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202104051>
7. Shpychak, O.M., Bodnar, O.V. & Shpychak, O.O. (2017). Teoretyko-metodolohichni ta praktychni osnovy tsinoutvorennia [Theoretical-methodological and practical basis of pricing]. Kyiv: TsP Komprynt [In Ukrainian].
8. Lupenko, Yu.O., Pugachov, M.I., Dukhnytskyi, B.V., et al. (2015). Formuvannia hlobalnoho i rehionalnoho rynkiv silskohospodarskoi syrovyny ta prodovolstva: monohrafiia [Formation of global and regional markets for agricultural raw and food: monograph]. Yu.O. Lupenko & M.I. Pugachov (Eds.). Kyiv: NNTS IAE [In Ukrainian].

11. Шпикуляк О. Г., Ходаківська О. В., Пугачов М. І., Грищенко О. Ю. Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах впливу пандемії COVID-19. *Економіка АПК*. 2021. № 6. С. 26-41.

12. Шпичак О. М. Проблеми ціноутворення в контексті купівельної спроможності населення та інфляційних процесів. *Економіка АПК*. 2016. № 6. С. 59-70.

9. Khodakivska, O.V., Pugachov, M.I., Patyka, N.I., Shpykuliak, O.H., Mohylnyi, O.M. & Tulush, L.D. (2020). Vplyv COVID-19 na ahraryni sektor ta prodovolchu bezpeku derzhavy [Impact of COVID-19 on the agrarian sector and country's food security]. *Ekonomika APK*, 12, pp. 6-21 [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202012006>

10. Tsiny na produkty v Polshchi odni z nainyzhchykh v Yevropi [Prices for products in Poland are one of the lowest in Europe] (2019). Retrieved from: <http://vsetutpl.com/tsiny-na-produkty-v-polschi-odni-z-nainyzhchykh-v-evropi> [In Ukrainian].

11. Shpykuliak, O.H., Khodakivska, O.V., Pugachov, M.I. & Hryshenko, O.Yu. (2021). Rozvytok ahrarynoho sektoru ekonomiky Ukrainy v umovakh vplyvu pandemii COVID-19 [Development of the agricultural sector of Ukrainian economy in conditions of the impact of the COVID-19 pandemic]. *Ekonomika APK*, 6, pp. 26-41 [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202106026>

12. Shpychak, O.M. (2016). Problemy tsinoutvorennia v konteksti kupivelnoi spromozhnosti naselennia ta inflatsiinykh protsesiv [The matter of price-formation within the contest of population's purchasing capacity and inflation processes]. *Ekonomika APK*, 6, pp. 59-70. [In Ukrainian].

Hubeni Yu. E., Bitter O. A. Price trends and price ratio in the COVID-19 pandemic: case analysis of some countries

The purpose of the article is to investigate based on a situational analysis, the dynamics of some price trends and price ratios in the agri-food market in the context of the COVID-19 pandemic, to develop a generalized forecast of their possible further development. Consider, according to the proposed hypothesis, how the price parameters of food products under the influence of the COVID-19 pandemic and related quarantine restrictions will undergo changes, depending on the effectiveness of economic policy and the adopted agricultural model.

Research methods. It was based on a situational analysis of open data of price ratios and series of price dynamics for agricultural products and products of its processing. At the same time, the cost indicators were transformed at the current exchange rate of the NBU. Standard comparison methods, indices and logical analysis-synthesis were used. Some of the above positions were discussed with fellow scientists from foreign countries.

Research results. Quarantine restrictions caused by the COVID-19 pandemic have led to a decline in business activity and a reduction in export potential. This had a significant impact on the volume of GDP. However, the agrarian sector shows a significantly lower elasticity of operating and foreign economic activity. The price indices for agricultural products are showing some fluctuations, and recently a cautious upward trend. The total cost of the basket in Ukraine and Poland is close, but in Israel, it is 2.6 times higher than in Ukraine. This is due not only to significant differences in production conditions, but also to the different structure and organization of the industry.

Scientific novelty. Consists of a study of the determinative effect of quarantine restrictions on price parameters and ratio in individual countries.

Practical significance. Recommendations for strengthening the liberal component in foreign economic relations of agricultural circulation have been established. *Tabl.: 3. Refs.: 12.*

Keywords: agricultural products; price; dynamics; Ukraine; Poland; Israel; pandemic; COVID-19.

Hubeni Yurii Edvardovych - doctor of economic sciences, professor, head of the department of entrepreneurship, trade and exchange activity, Lviv National Agrarian University (1, Volodymyra Velykoho St., Dublianu, Zhovkivskiy district, Lviv region, 80381)

E-mail: hubeni@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-1842-8975>

Bitter Oleksandr Aronovych - doctor of economic sciences, professor, independent researcher (3, Zelena St., apt. 77, Dublianu, Zhovkivskiy district, Lviv region, 80381)

E-mail: abitter@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-5905-6509>

Губени Ю. Э., Биттер А. А. Ценовые тенденции и ценовые соотношения в условиях пандемии COVID-19: кейс-анализ отдельных стран

Цель статьи - на основе ситуационного анализа исследовать динамику некоторых ценовых тенденций и соотношений на агропродовольственном рынке в условиях пандемии COVID-19, разработать обобщенный прогноз их возможного дальнейшего развития. Рассмотреть, за предложенной гипотезой, как ценовые параметры продуктов питания под влиянием пандемии COVID-19 и связанных карантинных ограничений будут претерпевать изменения, что будут зависеть от эффективности экономической политики, принятой модели сельского хозяйства.

Методика исследования. Основывалась на ситуационном анализе открытых данных ценовых соотношений и рядов динамики цен на сельскохозяйственную продукцию и продукты ее переработки. При этом стоимостные показатели трансформировались по текущему обменному курсу НБУ. Использовались стандартные методы сравнения, индексы и логический анализ-синтез. Некоторые приведенные позиции дискутировались с коллегами - учеными из зарубежных стран.

Результаты исследования. Карантинные ограничения, вызванные пандемией COVID-19, стали причиной снижения деловой активности и редукции экспортного потенциала. Это существенно повлияло на объемы ВВП. Однако аграрная сфера показывает значительно низшую эластичность операционной и внешнеэкономической деятельности. Индексы цен на аграрную продукцию демонстрируют некоторые колебания, и в последнее время - осторожную тенденцию к росту. Общая стоимость корзины Украины и Польши близки, но в Израиле такая выше по сравнению с Украиной в 2,6 раза. Это обусловлено не только существенными различиями в условиях производства, но и разной структурой и организацией отрасли.

Элементы научной новизны. Заключаются в исследовании детерминирующего влияния карантинных ограничений на ценовые параметры и соотношения в отдельных странах.

Практическая значимость. Приведены рекомендации по усилению либеральной составляющей во внешнеэкономических отношениях аграрного обращения. Табл.: 3. Библиогр.: 12.

Ключевые слова: сельскохозяйственная продукция; цена; динамика; Украина; Польша; Израиль; пандемия; COVID-19.

Губени Юрий Эдвардович – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой предпринимательства, торговли и биржевой деятельности, Львовский национальный аграрный университет (80381, Львов-Дубляны, ул. Владимира Великого, 1)

E-mail: hubeni@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-1842-8975>

Биттер Александр Аронович – доктор экономических наук, профессор, независимый исследователь (80381, Львов-Дубляны, ул. Зеленая, 3, кв. 77)

E-mail: abitter@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-5905-6509>

Стаття надійшла до редакції 06.07.2021

Фахове рецензування: 02.08.2021

Бібліографічний опис для цитування:

Губені Ю. Е., Биттер О. А. Цінові тенденції та цінові співвідношення в умовах пандемії COVID-19: кейс-аналіз окремих країн. *Економіка АПК*. 2021. № 8. С. 103 – 111. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202108103>

Hubeni, Yu.E. & Bitter, O.A. (2021). Tsinovi tendentsii ta tsinovi spivvidnoshennia v umovakh pandemii COVID-19: keis-analiz okremykh krain [Price trends and price ratio in the COVID-19 pandemic: case analysis of some countries]. *Ekonomika APK*, 8, pp. 103 – 111 [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202108103>

*

UDC 338.439

JEL Classification: O13; P36; Q17

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202108111>

B. V. DUKHNYTSKYI, doctor of economic sciences

Food supplying in Ukraine and the world under COVID-19 pandemic

The purpose of the article is to study an impact of COVID-19 pandemic on the functioning of global agricultural market, situation with food supplying in Ukraine and other countries, as well as to assess development of related processes in the near future.

Research methods. Methods used: theoretical generalization - for describing the overall situation in global, regional and national agri-food markets due to the effects of coronavirus pandemic from 2020 to the present, analysis and synthesis - for studying food security in separate countries and globally for now and in the near future, taking into account current situation, finding aggregate values of world agricultural trade for the analyzed period, comparative evaluation - for comparing quantitative, cost and other relative indicators that characterize food supplying in 2019 and 2020, finding confirmatory or negative relevant trends during the incomplete year 2021, graphical and tabular - for better visualization of quantitative indicators used in the article.

Research results. The dissemination of anti-pandemic measures in the world and in Ukraine is considered, the growth of absolute and relative food expenditures in different regions of the world is shown, quantitative data on undernourished people in some parts of the world are given, the situation with agri-food imports to Ukraine and its influence in 2020-2021 on the domestic market is determined, price indices for food in the world according to FAO and Ukraine according to state statistics, including quantitative consumption, are described, showed summary estimations for production major groups of crop and livestock products until 2030 inclusive.

Scientific novelty. The difference in indicators of agri-food trade, food expenditures, number of people suffering from hunger, as well as price indices for basic food products in the world in general and in Ukraine in particular between "pre-pandemic" 2019 and 2020-2021, which are characterized by significant spread of the pandemic.

Practical significance. The provisions of the article are aimed at informing Ukrainian agricultural enterprises with foreign economic profile, consumers of products and government agencies about changes in domestic and foreign agricultural markets in order to develop a common strategy and tactics of possible actions and systematic measures to prevent negative consequences due to significant increase in uncertainties over the past period. Tabl.: 2. Figs.: 2. Refs.: 17.

Keywords: COVID-19 pandemic; trade restrictions; food expenditures; number of undernourished people; price index; food consumption; production forecast.

© B. V. Dukhnytskyi, 2021